

УДК 347.9

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ АНАЛОГІЇ В ЦИВІЛІСТИЧНИХ ТИПАХ ПРОЦЕСУ

Лежнєва Т.М., к.ю.н

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена визначенню сучасного стану, необхідності та можливості законодавчого закріплення застосування процесуальної аналогії в цивілістичних типах процесу.

Ключові слова: прогалина в процесуальному праві, процесуальна аналогія, цивільний процес, господарський процес, адміністративне судочинство, принцип законності, процесуальна форма.

Статья посвящена определению современного состояния, необходимости и возможности законодательного закрепления применения процессуальной аналогии в цивилистических типах процесса.

Ключевые слова: пробел в процессуальном праве, процессуальная аналогия, гражданский процесс, хозяйственный процесс, административное судопроизводство, принцип законности, процессуальная форма.

Lezhneva T. CURRENT STATE AND PROSPECTS OF PROCEDURAL ANALOGY CONCERNING CIVIL TYPES OF PROCEDURE

The article deals with the current state, necessity and possibility of legal institution of procedural analogy concerning civil types of procedure.

Key words: deficiency of civil procedural law, procedural analogy, civil procedure, arbitration procedure, administrative court proceeding, principle of legality, procedural form of action.

Постановка проблеми. Одним із актуальних питань теорії цивільного процесу, а так само інших цивілістичних процесів (господарського, адміністративного) є можливість застосування процесуальної аналогії. Нагальність цього питання зумовлена двома діалектичними чинниками: 1) правове регулювання процесуальних відносин (як і правове регулювання суспільних відносин взагалі) не позбавлене – і навряд чи колись буде остаточно позбавлене – певних недоліків, одним із яких є повна або часткова відсутність норм, які регулюють відносини, що потребують правового регулювання (прогалини в праві). Прогалини в процесуальному праві можуть бути усунуті (шляхом правотворчості) або подолані (безпосередньо в процесі правозастосування шляхом застосування аналогії). При цьому усунення прогалин шляхом правотворчості є досить тривалим і не здатне усунути прогалини в розумні строки, визначені для захисту прав, свобод та законних інтересів суб'єктів матеріального спору, переданого на розгляд судові; 2) застосування процесуальної аналогії має ознаки суперечності низці засадничих положень вітчизняного конституційного та процесуального законодавства, а також низці важливих та доволі міцно утверджених постулатів доктрини процесуального права.

Проблема застосування процесуальної аналогії наразі вбачається у кількох аспектах: 1) правомірність процесуальної ана-

логії в умовах чинного процесуального законодавства; 2) доцільність законодавчого запровадження процесуальної аналогії; 3) можливість законодавчого запровадження процесуальної аналогії; 4) особливості процесуальної аналогії та її перспективного правового регулювання.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Процесуальна аналогія у цивілістичних типах процесу – малодосліджене правове явище. В радянській науці цивільного процесу питання аналогії розглядалось крізь призму питань джерел цивільного процесуального права, принципу законності, правозастосування. Тут слід назвати роботи М.Г. Авдюкова [1] й А.Т. Боннера [2] як представників протилежних думок щодо допустимості процесуальної аналогії. Деяким особливостям процесуальної аналогії надано увагу в дисертаційному дослідженні сучасного українського вченого С.В. Шмалені [3]. Однак на монографічному рівні сучасна вітчизняна процесуальна наука процесуальну аналогію в цивілістичних типах процесу ще не досліджувала. Наразі ці питання стають предметом дослідження у окремих наукових статтях (Т.М. Карнаух, О.І. Косаренко, В.М. Соколов та ін.). В Російській Федерації, де закон дозволяє процесуальну аналогію, з останніх досліджень слід вказати дисертацію В.О. Божка [4].

Метою цієї статті є визначення сучасного стану, необхідності та можливості

законодавчого закріплення застосування процесуальної аналогії в цивілістичних типах процесу з урахуванням відношення до проблеми юридичної доктрини.

1. Сучасний стан законодавства, судової практики та судової квазі-нормотворчості. В Україні законодавчо дозволено застосування лише матеріально-правової аналогії. Стаття 8 Цивільного кодексу України [5] передбачає подолання прогалин в правовому регулюванні *матеріальних* цивільних відносин як шляхом аналогії закону, так і шляхом аналогії права. Аналогічні за змістом положення містить Сімейний кодекс України [6] (ст. 10). Положення про застосування аналогії матеріального права продубльовані і в Цивільному процесуальному кодексі України [7], ч. 8 ст. 8 якого передбачає, що якщо спірні відносини не врегульовані законом, суд застосовує закон, що регулює подібні за змістом відносини (аналогія закону), а за відсутності такого – суд виходить із загальних засад законодавства (аналогія права). Слід підкреслити, що в даному випадку йдеться лише про аналогію матеріального права [8, с. 48].

Схожу норму містить Кодекс адміністративного судочинства України [9] (ч. 7 ст. 9 «Законність»): «У разі відсутності закону, що регулює відповідні правовідносини, суд застосовує закон, що регулює подібні правовідносини (аналогія закону), а за відсутності такого закону суд виходить із конституційних принципів і загальних засад права (аналогія права)». Слід зазначити, що у формулювання КАС України йдеться не про «спірні» (як у ЦПК України), а про «відповідні» правовідносини. Це, на нашу думку, залишає простір для тлумачення ч. 7 ст. 9 КАС України як такої, що передбачає як матеріальну, так і процесуальну аналогію. Однак переважає розуміння ч. 7 ст. 9 КАС України як такої, що передбачає саме матеріальну аналогію [10, с. 18-19].

Ані ЦПК України, ані будь-який інший акт процесуального законодавства не містить положень про процесуальну аналогію. В проекті ЦПК України [12] була присутня норма про процесуальну аналогію: «У разі відсутності в процесуальному праві норми, яка регулює відносини, що виникли в ході провадження у цивільній справі, суд застосовує норму, яка регулює подібні відносини, а за відсутності такої норми – суд виходить із загальних засад здійснення судочинства в Україні» (ч. 3 ст. 3 Проекту). Однак у ході підготовки тексту законопро-

екту до другого читання і опрацювання пропозицій народних депутатів відповідна норма була виключена. Отже, мала місце воля законодавця щодо незапровадження процесуальної аналогії.

Аналіз цих обставин може мати наслідком доволі вірогідний висновок про те, що законодавець не дозволяє використання процесуальної аналогії, адже, якщо було б так, то положення про процесуальну аналогію мали б міститися у ЦПК України разом з положеннями про аналогію матеріальну. Саме таким чином вирішено питання в Російській Федерації, де процесуальна аналогія допускається у цивільному судочинстві. В Цивільному процесуальному кодексі РФ [13], крім вказівки на застосування матеріальної аналогії (ч. 3 ст. 11), присутній і дозвіл процесуальної аналогії: «в случае отсутствия нормы процессуального права, регулирующей отношения, возникшие в ходе гражданского судопроизводства, федеральные суды общей юрисдикции и мировые судьи (далее также – суд) применяют норму, регулирующую сходные отношения (аналогия закона), а при отсутствии такой нормы действуют, исходя из принципов осуществления правосудия в Российской Федерации (аналогия права)» (ч. 4 ст. 1).

Аналіз судової практики та квазінормотворчості виявляє неоднорідність підходів до процесуальної аналогії.

Пленум Верховного Суду України зазначає у п. 3 постанови «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» [14], що «норма пункту 4 частини першої статті 12 ГПК* в силу її імперативного характеру не підлягає застосуванню за аналогією щодо спорів, пов'язаних із діяльністю інших суб'єктів господарювання». Аналізуючи таку позицію, можна дійти таких висновків: 1) Пленум не заперечує процесуальну аналогію як таку, адже він вбачає за необхідність аргументувати незастосовуваність норми за аналогію імперативністю такої норми; 2) Пленум встановлює правило процесуальної аналогії: «імперативні процесуальні норми за аналогією не застосовуються».

Розглянуту правову позицію Пленуму Верховного Суду сприйняв і Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у своїй постанові «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» (п. 13) [15].

В спільній постанові Президії Верховного Суду України та Президії Ради суддів України «Про стан здійснення судочинства адміністративними судами» в якості недолику було зазначено про «...ухвали, в яких

* Про підвідомчість корпоративних спорів між господарським товариством та його учасником.

адміністративним судом апеляційної інстанції застосовується аналогія процесуального закону (застосування норм Цивільного процесуального кодексу України при скасуванні судового рішення суду першої інстанції з направленням справи на новий розгляд до того ж суду)...» [16]. Однак незрозуміло, що саме автори вважають недопустимим: процесуальну аналогію як таку, міжгалузеву процесуальну аналогію, або ж конкретний описаний випадок застосування аналогії.

Допустимою та доречною визнав міжгалузеву процесуальну аналогію Верховний Суд України у своєму рішенні від 04.07.2006 № 21-211во06, вказавши, що «...слід звернути увагу на те, що порядок розгляду касаційної скарги, що надійшла до суду касаційної інстанції після закінчення касаційного розгляду справи, не врегульований Кодексом адміністративного судочинства України. Разом з тим, такий порядок встановлений ст. 348 ЦПК України і може бути застосований адміністративним судом у відповідності з правилами ч. 7 ст. 9 КАС України» [17].

Цікавою є відповідь Вищого адміністративного суду України, викладена в листі «Про деякі питання практики застосування адміністративними судами норм Кодексу адміністративного судочинства України та інших нормативно-правових актів» від 25.07.2007 № 09.1-22/688 (пункт 14) на питання про те, чи означає відсутність процесуального інституту зустрічного позову у КАС неможливість його застосування в адміністративному процесі, чи зустрічні позови можуть подаватися за аналогією закону на підставі статей 123, 124 Цивільного процесуального кодексу України. Суд зазначив, що «відсутність процесуального інституту зустрічного позову є особливістю адміністративного судочинства порівняно з цивільним та господарським процесами. Аналогія закону на підставі статей 123, 124 Цивільного процесуального кодексу України не може бути застосована у адміністративному процесі, оскільки КАС не передбачено об'єднання справ за участі одних і тих же сторін, які в одній справі мають статус позивача, а в іншій – відповідача. Відповідач у справі може заявити свої вимоги до позивача у формі окремого позову і таким чином реалізувати своє право на судовий захист» [18]. Отже, ВАС України не відкидає можливості застосування процесуальної аналогії як такої, у тому числі міжгалузевої.

Вважаємо за доцільне звернути увагу на академічне видання, підготовлене авторським колективом, до якого увійшла значна кількість суддів та провідних праців-

ників апарату ВАС України [19]. Автори не заперечують проти процесуальної аналогії і наводять рекомендації щодо окремих випадків її застосування: 1) застосування за аналогією положень про порядок судового засідання до процедури попереднього судового засідання [19, с. 221]; 2) відмова у відкритті апеляційного провадження, якщо настала смерть фізичної особи чи припинено юридичну особу, які звернулися із позовною заявою або до яких пред'явлено адміністративний позов, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва (за аналогією із п. 3 ч. 1 ст. 109 КАС, яка передбачає таку підставу для відмови у відкритті провадження в адміністративній справі по першій інстанції) [19, с. 232-233]; 3) повернення касаційної скарги суддею-доповідачем суддя-доповідач, якщо: особа, що її подала, до відкриття касаційного провадження подала заяву про відкликання касаційної скарги; касаційну скаргу подано особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності; касаційну скаргу від імені особи, яка бере участь у справі, подано особою, яка не має повноважень на ведення справи (за аналогією із процесом у суді першої інстанції) [19, с. 244].

2. Відношення доктрини. В сучасній юридичній науці простежується доволі чіткий поділ принципів противників процесуальної аналогії та її прихильників.

Розглянемо спочатку доводи першої частини дослідників. Так, В.В. Комаров висуває такі заперечення щодо цивільної процесуальної аналогії: 1) аналогія процесуального закону і права, не передбачена процесуальним законодавством; 2) порядок правового регулювання цивільних процесуальних правовідносин, процедур цивільного судочинства є дозвоільним, який забезпечує єдність правового регулювання і тим самим єдність режиму судочинства. Процесуальна діяльність передбачена тільки законом [20, с. 100].

Пов'язаним із другим запереченням В.В. Комарова є і традиційне звернення противників аналогії до категорії «процесуальна форма», яке в загальному так описує Д.О. Туманов: «вся процессуальная деятельность происходит в рамках прописанной в законе процессуальной формы, которой predetermined все возможные действия как суда, так и иных участников процесса. Процессуальная форма представляет собой систему гарантий, чья реализация возможна только при точном выполнении всех требований, предъявляемых законом к действиям субъектов процессуального правоотношения» [21, с. 100].

Крім того, розглядається питання співвідношення та можливої суперечності процесуальної аналогії та принципу законності [1, с. 178], одним із наслідків якого (принципу) є те, що суд діє лише в межах, визначених процесуальним законодавством.

Питання законодавчого закріплення є таким, що може бути легко вирішене шляхом внесення відповідних доповнень до процесуального законодавства. Існує також думка про те, що для застосування правової аналогії немає особливої необхідності регламентувати її в позитивному праві [22, с. 270-279]. Ми вважаємо, що якщо вже визнавати і утверджувати процесуальну аналогію, то необхідно це робити саме шляхом нормативної інституалізації процесуальної аналогії.

Інші заперечення проти аналогії, які ґрунтуються на несумісності аналогії із самою сутністю процесуальних відносин, їх правового регулювання, процесуальною формою, принципом законності є набагато стійкішими. Необхідно враховувати, що за своїм характером процесуальні відносини є публічними, владними правовідносинами. Їх обов'язковою стороною є суд – державний орган і носій публічної влади. Процесуальні відносини «суд – учасник процесу» не характеризуються рівністю [23, с. 10-15]. Отже, для процесуальних відносин справедливим є конституційний принцип спеціальнодозвільного регулювання («Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» – ч. 2 ст. 19 Конституції України [24]). В такому разі виникають сумніви щодо відповідності застосування процесуальної аналогії цьому конституційному припису. Вбачається, що зняття такого протиріччя можливе лише шляхом законодавчого закріплення повноваження суду застосовувати процесуальну аналогію. Але найбільш потужним аргументом противників аналогії є майже аксіоматичне положення теорії процесуальних відносин про те, що процесуальні відносини можуть існувати лише і тільки в юридичній формі, про те, що не існує фактичних процесуальних відносин [23, с. 63-67]. З цієї тези з необхідністю випливають такі наслідки: не існує процесуальних відносин, не врегульованих процесуальним правом; якщо певні процесуальні відносини не врегульовані процесуальним правом, вони взагалі не існують. За такого підходу сумнівним стає сама можливість існування прогалин у процесуальному праві.

Доводи прихильників процесуальної аналогії також мають переконливий характер. Передусім вказується на неминучість існування прогалин в цивільному процесуальному праві, а отже – на необхідності їх оперативного подолання безпосередньо судом [25, с. 17; 26, с. 26]. Як зазначає В.О. Божок, інститут аналогії в цивільному процесуальному праві є об'єктивно необхідним казуальним засобом подолання пропусків в праві. Він дозволяє оперативного згладити прорахунки законодавця, забезпечити дію юридичних норм відповідно до вимог суспільних відносин, що розвиваються. Застосування інституту цивільно-процесуальної аналогії забезпечує ширший судовий захист і реалізацію принципів цивільного судочинства [4, с. 8].

С.В. Васильєв вказує, що «суд не може відмовити в правосудді, пославшись на відсутність процесуальної норми, що регулює провадження по даній категорії справ (ч. 9 ст. 8 ЦПК України), і тоді він зіштовхується із проблемою розгляду й вирішення справи при відсутності відповідних норм права. У цьому випадку він приймає рішення на основі аналогії закону або за аналогією права*» [25, с. 17]. На неминучу необхідність застосування процесуальної аналогії для виконання вимог ч. 9 ст. 8 ЦПК України вказують також М.І. Балюк та Д.Д. Луспенник [8, с. 48], О.І. Косаренко [27, с. 302]. Т.А. Щелокаєва зазначає, що відсутність заборони на застосування аналогії в тому чи іншому законодавстві слід розуміти як можливість застосування аналогії, передусім у процесуальному праві, оскільки відмова в судовому захисті з мотивів неврегульованості процедури суперечить сенсу та призначенню регулятивного права в цілому і процесуального права зокрема [28, с. 64].

Схожою аргументацією знімається проблема співвідношення «процесуальна аналогія – принцип законності» В.В. Лазаревим. Автор зазначає, що законність передусім вимагає реалізації матеріально-правової норми, і тому у випадках прогалин процесуального права, як правило, доводиться шукати способи їх подолання самому суб'єкту правозастосування [29, с. 169]. Додамо, що найбільш гострі питання співвідношення «процесуальна аналогія – принцип законності» можуть бути зняті через законодавче закріплення процесуальної аналогії, оскільки в такому разі застосування аналогії безпосередньо увійде у обсяг повноважень, наданих суду законом [4, с. 83].

Прихильники процесуальної аналогії таким чином вирішують питання її співвідношення із процесуальною формою: «Пред-

* Йдеться саме про процесуальну аналогію.

ставляється, що можливість застосування закону по аналогії або застосування дійсний по аналогії права не коєблет положення о допустимості в процесі дійсний, передбаченого законом, поскільки в цьому випадку застосовується, по существу, закон, регулюючий схожі відносини або прямо, або через принципи. К тому ж рішення виниклих в процесі запитань по аналогії закону або права – передбаченого законом виключення з загального правила, що не змінює змісту останнього. Поєтому слід говорить, що одним з ознак громадянської процесуальної форми є можливість застосування в процесі дійсний, як правило, передбаченого законом» [30, с. 31].

Теоретичні проблеми процесуальної аналогії, пов'язані з неприйняттям «фактичних» процесуальних відносин, доволі вдало вирішується О.Т. Боннером. Автор стверджує про необхідність вироблення модифікованого визначення поняття прогалини в процесуальному праві та наводить таке визначення: «...прогалиною в галузі цивільного процесуального права слід вважати неурегульованість або недостатню урегульованість конкретною нормою ЦПК або іншого джерела цивільного процесуального права цивільних процесуальних відносин, закріплених в його загальній нормі» [2, с. 71]. Таке розуміння прогалин в процесуальному праві, на нашу думку, узгоджує практику процесуальної аналогії з аксіомою про виключно юридичну форму процесуальних відносин. Процесуальна аналогія спрямована на подолання прогалини в процесуальному праві, яка виражається не у цілковитій відсутності правового регулювання відносин, а в недостатності такого регулювання; відносини, які регулюються за допомогою аналогії, вже знаходяться у сфері регулювання процесуального права, а не «перетягуються» в неї із сфери «фактичних» відносин.

3. Перспективи правового регулювання. Вище було продемонстровано, що прогалини в праві процесуальному та використання аналогії для їх подолання є неминучими. В той же час, неунормованість використання процесуальної створює загрозу порушень принципу законності. Саме тому найбільш вдалим варіантом вирішення проблеми процесуальної аналогії в цивільних процесах було б нормативне закріплення цього явища. При цьому слід звернути увагу на наступне: 1) прогалини в процесуальному праві слід вважати набагато більш небажаним явищем, ніж прогалини в праві матеріальному. Подо-

лання прогалин в процесуальному праві за допомогою аналогії має розглядатися як виключний захід. В процесуальних галузях недопустимо розцінювати зв'язку «прогалина-аналогія» як прийом юридичної техніки, свідомо залишати прогалини в правовому регулюванні, розраховуючи на те, що суд подолає їх за допомогою аналогії. Правотворчість, судова практика та квазінормотворчість вищих судових установ мають оперативно реагувати на виявлення прогалин в процесуальному праві, а це означає, що має бути передбачений механізм обов'язкового доведення відомостей про факти і обставини застосування процесуальної аналогії до Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів України – для узагальнення практики застосування процесуальної аналогії, виявлення позитивного досвіду та помилок, надання відповідних роз'яснень, а також для звернення до суб'єктів законодавчої ініціативи з відповідними пропозиціями щодо змін до процесуального законодавства; 2) враховуючи викладені вище перестороги щодо процесуальної аналогії, зокрема ті, що стосуються співвідношення аналогії та принципу законності, слід виробити та законодавчо закріпити правила щодо меж та обмежень застосування процесуальної аналогії.

Так, російська процесуальна наука поступово виробляє певні доктринальні правила застосування аналогії в цивільному процесуальному праві: 1) недопустимість застосування за аналогією норм, які встановлюють винятки із загальних правил, а також норм, які встановлюють процесуальні штрафи і санкції [2, с. 74-75, 97; 31, с. 32-33], інші обтяження публічно-правового характеру [4, с. 9], а також норм про судовий збір [32, с. 73]; 2) недопустимість застосування процесуальної аналогії, якщо це призводить до обмеження прав на судовий захист або порушення принципів цивільного судочинства [4, с. 9]; 3) недопустимість застосування за аналогією статей, які створюють перепони подальшому руху справи [21, с. 104] (з цим правилом (за деякими винятками) не погоджується В.О. Божок [4, с. 9]); 4) суд може приймати рішення про застосування процесуальної аналогії лише у випадку, якщо інший порядок подолання прогалини не визначено в керівних актах вищих судових установ [21, с. 104]; 5) необхідність оформлення всіх випадків застосування процесуальної аналогії письмовою обґрунтованою ухвалою та передбачення можливості оскарження таких ухвал окремо від рішення суду [4, с. 53, 80-81, 84; 21, с. 104]; 6) необхід-

ність вирішення питання про застосування процесуальної аналогії з урахуванням (або принаймні із запитом) думки осіб, які беруть участь у справі [4, с. 84].

Окремі обмежувальні правила щодо процесуальної аналогії пропонуються і вітчизняними авторами. Так, М.І. Балюк та Д.Д. Луспенник зауважують, що: 1) фактично застосовуючи процесуальну аналогію, суди повинні підходити до цього дуже виважено і лише в екстраординарних ситуаціях, з дотриманням ряду умов, і спрощений підхід до застосування аналогії у сфері процесуальних відносин є недопустимим; 2) аналогію варто передбачити в процесуальному законодавстві задля дотримання необхідних процесуальних гарантій учасників процесу та для діяльності самих судів у рамках правового поля; 3) застосування процесуальної аналогії повинно вписуватись у загальну логіку цивільного процесу для того, аби ухвалені рішення неможливо було охарактеризувати як непередбачене для учасників процесу, що є порушенням принципу правової визначеності як основоположного аспекту верховенства права [8, с. 50-51].

В.М. Соколов пропонує наступні умови-обмеження: 1) процесуальна аналогія має застосовуватись у тих випадках, коли наявна у процесуальному законі прогалина не дає можливості реалізувати передбачену цим же законом процесуальну дію; 2) процесуальні аналогії не допускаються, якщо в результаті їх застосування обмежуються або розширюються повноваження суду або інших учасників судового процесу; 3) застосування процесуальних аналогій не повинно погіршувати становища сторін у справі [33, с. 41]. На неприпустимість розширення повноважень суду за аналогією наголошує і В.Г. Перепелюк [34, с. 121].

Висновки. Аналіз нормативно-правового регулювання та правозастосовчої практики щодо процесуальної аналогії в цивільних типах судового процесу свідчить про таке: 1) має місце фактичне застосування процесуальної аналогії; 2) таке застосування, як правило, є виправданим; 3) таке застосування має неоднорідну, але в цілому схвальну оцінку вищих судових установ. Доктринальні суперечності з приводу процесуальної аналогії можуть бути зняті, узгоджені, лише в тому випадку, коли процесуальна аналогія буде допускатись із врахуванням низки обмежувальних правил, спрямованих на відповідність процесуальної аналогії принципам законності, процесуальної форми та спеціальнодозволеного правового регулювання процесуальних відносин. Усе це призводить до висновку про необхідність закріплення в процесуальному

законодавстві не лише дозволу на застосування процесуальної аналогії, але і: 1) обмежувальних правил її застосування; 2) механізмів інформування про застосування судами процесуальної аналогії. Застосування процесуальної аналогії має враховувати такі основні обмеження: 1) аналогію слід застосовувати лише в тому випадку, коли процесуальні відносини врегульовані недостатньо повно, але їх включеність до сфери процесуального правового регулювання є безсумнівною; 2) не можуть врегульовуватись (встановлюватись) за допомогою процесуальної аналогії такі відносини, які взагалі не перебувають у сфері процесуального правового регулювання; 3) внаслідок застосування процесуальної аналогії не може змінюватись правовий статус суб'єктів процесуальних відносин, порушуватись рівність сторін та інші принципи процесуального права.

Питання, що підлягають подальшому опрацюванню: 1) визначення доцільних обсягів застосування процесуальної аналогії (закріплення або лише аналогії закону, або також і аналогії; питання міжгалузевої аналогії); 2) аналіз наявних та пошук і формулювання нових пропозицій щодо правил та обмежень у застосуванні процесуальної аналогії; дослідження та розробка сукупності таких правил та обмежень, як системної цілісності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авдюков М.Г. Принцип законности в гражданском судопроизводстве / М.Г. Авдюков. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1970. – 203 с.
2. Боннер А.Т. Применение нормативных актов в гражданском процессе / А.Т. Боннер. – М. : Юрид. лит., 1980. – 160 с.
3. Шмаленя С.В. Особливості застосування аналогії права при вирішенні юридичних справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / С.В. Шмаленя. – Л., 2009. – 20 с.
4. Божок В.А. Институт аналогии в гражданском и арбитражном процессуальном праве : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.15 / В.А. Божок. – М., 2005. – 172 с.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – ст. 356.
6. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22. – ст. 135.
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40–41, 42. – ст. 492.
8. Балюк М.І. Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях) / М.І. Балюк, Д.Д. Луспенник. – Х. : Харків юридичний, 2008. – 708 с.
9. Кодекс адміністративного судочинства України

від 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36, № 37. – ст. 446.

10. Руденко А.В. Адміністративне судочинство: становлення та здійснення : дис. ... канд. юрид. наук 12.00.07 / А.В. Руденко. – Харків, 2006. – 209 с.

11. Адміністративне процесуальне (судове) право України : Підручник / За заг. ред. С.В. Ківалова. – О. : «Юридична література», 2007. – 312 с.

12. Проект Цивільного процесуального кодексу України № 3455 від 29.04.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=14900.

13. Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации от 14.11.2002 № 138-ФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.consultant.ru/popular/gpkrf>.

14. Про практику розгляду судами корпоративних спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 № 13 // Вісник Верховного суду України. – 2008. – № 11.

15. Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.03.2013 № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0003740-13>.

16. Про стан здійснення судочинства адміністративними судами : Постанова Верховного Суду України та Ради суддів України від 03.04.2009 № 7 // Вісник Верховного суду України. – 2009. – № 4. – стор. 15.

17. Рішення Верховного Суду України від 04.07.2006 № 21-211во06 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravoscope.com/act-postanova-21-211vo06-krivenko-v-v-04-07-2006-ne-viznacheno-s>.

18. Про деякі питання практики застосування адміністративними судами норм Кодексу адміністративного судочинства України та інших нормативно-правових актів : Лист Вищого адміністративного суду України від 25.07.2007 № 09.1-22/688 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_688760-07.

19. Адміністративне судочинство України : підручник / О.М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О.Н. Панченко, В.Б. Авер'янов [та ін.] ; за заг. ред. О.М. Пасенюка. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 672 с.

20. Курс цивільного процесу : підручник / В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін. ; за ред. В.В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 1352 с. – С. 100.

21. Туманов Д.А. Некоторые вопросы о процессуальной аналогии в гражданском процессе / Д.А. Туманов // Государство и право. – 2006. – № 7. – С. 100–104.

22. Сабо И. Социалистическое право / И. Сабо. – М. : Прогресс, 1964. – 396 с.

23. Чечина Н.А. Гражданские процессуальные отношения / Н.А. Чечина. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1962. – 68 с.

24. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

25. Васильєв С.В. Цивільний процес : навчальний посібник. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – 480 с.

26. Теліпко В.Е. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України / В.Е. Теліпко; за ред. Ю.Д. Притики. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 696 с.

27. Косаренко О.І. Проблеми аналогії в контексті реформування цивільного судочинства / О.І. Косаренко // Митна справа. – 2011. – № 3 (75). – Ч. 2. – С. 299–302.

28. Щелокаєва Т.А. Правовые основания применения права по аналогии / Т.А. Щелокаева // Арбитражная практика. – 2007. – № 1. – С. 60–64.

29. Лазарев В.В. Пробелы в праве и пути их устранения / А.А. Лазарев. – М. : Юрид. лит., 1974. – 184 с.

30. Гражданское процессуальное право : Учебник / С.А. Алехина, В.В. Блажеев и др. ; Под ред. М.С. Шакарян. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – 584 с.

31. Гражданское процессуальное право России : учебник для вузов / П.В. Алексий, Н.Д. Эриашвили, В.Н. Галузо и др. ; под ред. проф. П.В. Алексия, проф. Н.Д. Амаглобели. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 432 с.

32. Жуйков В.М. Проблемы гражданского процессуального права / В.М. Жуйков. – М. : Городец, 2001. – 288 с.

33. Соколов В.М. Застосування процесуальної аналогії при здійсненні адміністративного судочинства / В.М. Соколов // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 2 (7). – С. 37–42.

34. Перепелюк В.Г. Адміністративне судочинство: проблеми практики / В.Г. Перепелюк. – К. : Конус Ю, 2007 – 272 с.